

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Szarvas, Melinda

Title: Névmizéria

Year: 2015

Version:

Please cite the original version:

Szarvas, M. (2015, LIX). Névmizéria. *Élet és Irodalom*.

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

SZARVAS MELINDA:

Névmizéria

Böndör Pál: *Bender & Tsa.* Forum Kiadó, Újvidék, 2014. 175 oldal, 2500 Ft

Mit lehet kezdeni egy olyan szerzői önértékeléssel, mint amely Böndör Pál legújabb kötetének végén olvasható: „az irodalmi másodosztályban szerepelek.” (158.) Cáfolnom ezt esetleg udvariasságból lehetne, ami, valljuk be, egy kritikustól nem lenne éppen szakszerű. Esztétikai minősítést jelent-e egyáltalán a magyarországi kritikai közegben még az életműve legjobb köteteinek megjelenésekor is gyakorlatilag ismeretlen Böndör megállapítása? Ez a kijelentés remekül példázza az egész kötetet jellemző rezignáltságot, és azt a zavart, amit a *Bender & Tsa.* okoz. Böndör könyve öreges és keserű, ám ez nem tűnik minden esetben szándékolt hatásnak.

A magának inkább költőként elismerést szerző Böndör Pál kötete az újvidéki Forum Kiadó regénypályázatának díjnyertes munkája, a műfaji besorolás azonban ettől még nem magától értetődő. Az alcím szerint *Egy vers végjegyzetei* olvashatók a könyvben: egy, a kilencvenes évek elején írt költeménynek, az *Ahol a nevemet...* címűnek a szavaihoz írt százötz számozott kommentár alkotja ezt az új művet. Ezek szerint „lehet, hogy ez egy verseskötet, morfondíroztam én halkán, csak nem versek vannak benne.” (151.) A *Bender & Tsa.* egyedi besorolást is ajánl: „borzasztóan erőltetett, de nem teljesen elhibázott műfaj-meghatározás következik – családnévkisregény” (125.) Noha regénynek semmiképp nem nevezhető a kötet, az kétségtelen, hogy a *név* és annak megváltoztatásával járó következmények állnak a középpontjában. „Egy névtelen ember névfeleslegei. Erről lenne szó, nagyjából.” (8.)

A cím által is jelzett kiindulópont az, hogy a szerző nevét az idegen többségi nyelven nem lehet leírni: a szerbből hiányzik az *ö* betű, a Pál pedig nem szerepel a hivatalos keresztnévlistán. Így lesz az állami hivatalokban Böndör Pálból Pavle Bender. A kötet egyértelműen önéletrajzi ihletésű, egyes jegyzetek dátummal is el vannak látva, igaz, nem kronologikus sorrendben követik egymást, sőt, meglehetősen nagy időintervallumot fognak át, így a *napló* műfaja is csak annyira jellemezheti a szöveget, mint a *regényé*: a *Bender & Tsa.*, szerzőjéhez hasonlóan, nem illeszkedik egyik „hivatalos” kategóriába sem igazán. Hogy az egykori Jugoszláviában milyen következményei voltak a névnek és annak megváltoz(tat)ásának, egy másik vajdasági könyv, Várady Tibor *Zoknik a csilláron, életek hajszálon* című kötete jogi esetek mentén bemutatta. A Böndör jegyezte rövid, egyoldalas történetek több esetben is mintha az ott leírtakat illusztrálnák. A szerző is megjegyzi: „kultúrtörténeti, szociolingvisztikai példa vagyok.” (19.)

A név idegen többségi hatalom általi megváltoztatása okozta identitásválság, a hivatalos ügyintézés során elkerülhetetlen sorozatos szembesülés a kisebbségi léttel, a bürokrácia merevsége: noha mind releváns és nem lekicsinyelendő tapasztalatok, Böndörnek mégsem sikerül ezt annyiszor irodalmilag is elevenné tennie, amennyiszer pedig kísérletet tesz rá a százötz szöveg során. A kiüresedést mintha a szerző is érezné, több helyütt is hangot ad olyan potenciális kétségeknek, melyek szerint „ez az állítólagos névmizéria csupán blöff” (45.), „mit nyafogok ezzel a névcsereberével, mondhatják, nem olyan vészes dolog ez. Hát, nem tudom.” (35.) Ennek az összetett tapasztalatnak az irodalmi-esztétikai megformálása helyett a *Bender & Tsa.* oldalain „minden túl lesz beszélve.” (93.) A címben is megjelenő elsődleges és egyedi(bb) identitásválságot Böndör maga halványítja el azzal, hogy igyekszik azt kiterjeszteni és talán ekképp ismerőssé tenni. A személynév mellett szó esik az e-mail-címben szereplő névről, ahol az ékezetek nem jelenhetnek meg, utcanevekről, s a térség Bori Imre

által írt irodalomtörténetének címét némiképp megidézve „nemzeti közösségünk elnevezésének rövid története” is olvasható a kötet 70. jegyzetében.

Böndör a többségi és kisebbségi közegek kapcsolatát is szükségszerűen tematizálja. Ennek során több izgalmas szempontra és jelenségre is felhívja a figyelmet. Nem láttatja homogén csoportnak egyik felet sem. Szó esik a magyarországi szerb kisebbségekről, akik mikor kirándulni mentek Jugoszláviába, „azt furcsállták, hogy magyarok lehetnek kisebbségiek, mi pedig azt, hogy a szerbek” (114.). A nevek átírhatósága révén a szerző bizonytalannak mutatja a nemzetiségi kategóriák határait. A 105., *Nyelv- és névvesztési, illetve visszaszerzési gyakorlatok* alcímű jegyzetben azokról az első generációs szerbekről beszél, akik „szülői akarattal [...] és vérségi származásuk dacára” kaptak új nemzetiséget, s akiknek „leszármazottai, gyermekeik, unokáik vagy már ükunokáik most magyarul tanulnak, a kettős állampolgárság megszerzésének a reményében.” (162.)

Bender & Tsa. című rövid kötetében Böndör Pál egyetlen olyan hivatalos iratot említ, ahol nevét jól írták, ez pedig a magyar útlevele: „egy öregember képe alatt ott írja az igazi nevemet.” (152.)